

เหมาะสำหรับเป็นหนังสือประจำครอบครัว

รักษาโรคด้วย สมุนไพร 9 กลั้ว

สมุนไพรกินแล้วอายุยืน

สมุนไพรทำให้ผิวพรรณสวยงาม

สมุนไพรรักษาสุขภาพ

สมุนไพรนำมากำเพื่อการบำบัด

เพื่อเป็นหนังสืออ้างอิง

เหมาะสำหรับห้องสมุด

รักษาโรค ด้วยสมุนไพรใกล้ตัว

...กลุ่มงานแผนไทย...

โชติอนันต์ และคณะ

คำนำสำนักพิมพ์

การใช้สมุนไพรเป็นยารักษาโรคนั้น มีมาช้านาน ตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตาทวด แต่ได้เริ่มเปลี่ยนมาใช้การรักษาแบบแพทย์แผนปัจจุบัน นับตั้งแต่สังคมไทยได้รับเอาวัฒนธรรมและความเจริญจากต่างชาติเข้ามา จนค่อยๆ ลืมภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษที่ได้สั่งสมองค์ความรู้ต่างๆ มาเป็นเวลานาน

ในยุคปัจจุบัน ได้มีโรคภัยใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย จนทำให้ผู้คนเริ่มหันมาใส่ใจในการดูแลสุขภาพของตนเองมากขึ้น โดยเฉพาะการใช้วิธีที่เป็นธรรมชาติ อย่างเช่นสมุนไพรไทย

ดังนั้น คุณโชติอนันต์และคณะ จึงได้รวบรวมเอาสมุนไพรไทยที่เป็นประโยชน์และมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เรา มานำเสนอให้กับผู้ที่รักและสนใจในการดูแลสุขภาพของตนเองและคนรอบข้างได้นำไปศึกษาค้นคว้า ตลอดจนให้นักเรียน นักศึกษา สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางการศึกษาต่อไป

ด้วยความปรารถนาดี
สำนักพิมพ์ ดวงกมลพับลิชชิง

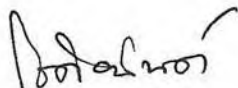
คำนำ

สมุนไพรไทย เป็นทรัพยากรที่มีค่าอย่างหนึ่งของประเทศ วิธีการเลือกใช้สมุนไพรในการรักษาโรคของบรรพบุรุษไทยนั้นถือได้ว่าเป็นศาสตร์ที่ล้ำลึกและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่ายิ่ง ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ปัจจุบันเชื่อว่า การที่มนุษย์รู้ว่าต้นไม้ใดใช้รักษาโรคใด หรือมีสรรพคุณอย่างไรมัน ได้จากการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์และการทดลองอันยาวนานสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ บางครั้งอาจอาศัยจากรูปลักษณะของพืชว่ามีลักษณะเหมือนอวัยวะใด ก็ใช้รักษาอวัยวะนั้น หรือโดยอาศัยสี หรือรสชาติ เช่น สีแดงรักษาโรคเกี่ยวกับเลือด หรือรสขมรักษาเกี่ยวกับน้ำดี เป็นต้น

สังคมไทยในปัจจุบัน ประชาชนได้หันมาให้ความสนใจในภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูแลสุขภาพแบบพึ่งพาตนเอง โดยใช้สมุนไพรที่มีในประเทศ ดังนั้นหนังสือ **รักษาโรคด้วยสมุนไพรใกล้ตัว** เล่มนี้ จะกล่าวถึงพืชสมุนไพรไทยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์แผนไทย ซึ่งถือว่ามีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตให้ปราศจากโรคภัย เนื้อหาประกอบด้วย ชื่อวงศ์ ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อพื้นเมือง ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ การปลูกและขยายพันธุ์ ประโยชน์หรือคุณค่าทางยา ตลอดจนวิธีการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์จริง อันเป็นองค์ความรู้ดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่โบราณกาลของบรรพบุรุษไทย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะให้ความรู้ในเชิงวิชาการและสามารถนำไปใช้ปฏิบัติจริงได้ คณะผู้เขียนต้องขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีทุกท่าน

ความดีที่เกิดจากหนังสือเล่มนี้ขอมอบให้ บิดา มารดา และครูอาจารย์
ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ความชำนาญทั้งหลายให้กับคณะผู้เขียน หาก
มีข้อขัดข้องเกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้ประการใด ยินดีน้อมรับฟังด้วยความเต็มใจ
ยิ่ง เพื่อประโยชน์สูงสุดกับท่านผู้อ่านทั้งหลาย

คณะผู้เขียนและเรียบเรียง

กลุ่มงานแผนไทย

โชติอนันต์ และคณะ

ลักษณะวิสัยของสมุนไพร

- C = Climber ; หมายถึง ไม้เถา คือ พืชที่ต้องอาศัยสิ่งอื่นเป็นหลักในการเลื้อยพันเสมอ เพราะไม่สามารถทรงตัวอยู่ได้โดยลำพัง
- CrH = Creeping Herb ; หมายถึง ไม้ล้มลุกที่ลำต้นทอดคด爛ไปตามดิน หิน หรือลำต้นไม้
- Ex = Exotic ; หมายถึง พันธุ์ไม้ที่มาจากต่างประเทศ
- F = Fern ; หมายถึง ผักกูดหรือเฟิน (เฟิร์น)
- G = Grass ; หมายถึง หญ้า รวมทั้งกกต่างๆ
- H = Herb ; หมายถึง ไม้ล้มลุก คือ พืชที่ไม่มีเนื้อไม้ ลำต้นไม่แข็งแรง ส่วนใหญ่มีอายุสั้น
- HC = Herbaceous Climber ; หมายถึง ไม้เถาล้มลุก
- P = Palm ; หมายถึง หมากหรือปาล์ม
- S = Shrub ; หมายถึง ไม้พุ่ม คือ พืชที่มีเนื้อไม้ และแตกกิ่งก้านสาขาในระดับใกล้กับผิวดิน ทำให้ดูเป็นกอหรือพุ่ม
- S/ST = Shrub/Shrubby Tree ; หมายถึง ไม้พุ่มกิ่งไม้ต้นขนาดเล็ก
- ST = Shrubby Tree ; หมายถึง ไม้ต้นขนาดเล็ก
- ScanS = Scandent Shrub ; ไม้พุ่มที่เลื้อยทอดลำต้นเกาะเกี่ยวขึ้นไป
- T = Tree ; หมายถึง ไม้ต้น คือ พืชที่มีเนื้อไม้มาก มีลำต้นสูงชะลูดจากพื้นดินขึ้นมาระยะหนึ่งแล้วจึงแตกกิ่งก้านสาขา
- US = Undershrub ; หมายถึง ไม้พุ่มขนาดเล็ก

ความรู้เบื้องต้น เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรรักษาโรค

กระแสนของการใช้สมุนไพร เพื่อการรักษาโรคและบำรุงร่างกาย กำลังได้รับความนิยมอย่างมาก ทั้งคนไทยและคนต่างชาติ ไม่ว่าชาติไหนในโลก ต่างก็มีความรู้ความเข้าใจ และวิธีการนำสมุนไพรในท้องถิ่นของตนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ และบำรุงร่างกาย ผู้เขียนเคยคุยกับอาจารย์ท่านหนึ่งที่มีความเชี่ยวชาญด้านสมุนไพร ท่านบอกกับผู้เขียนว่า สมุนไพรดี มีประโยชน์ แต่ต้องรู้จักใช้ และข้อสำคัญก็คือ สมุนไพรที่ดีมีประโยชน์ของคนท้องถิ่นหนึ่งหรือประเทศหนึ่ง อาจจะไม่มีความเหมาะสมสำหรับอีกท้องถิ่นหนึ่ง เพราะภูมิอากาศ ถิ่นที่ปลูก สภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ ย่อมจะเป็นตัวกำหนดสรรพคุณของสมุนไพรนั้น เพื่อความเหมาะสมของคนอาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้น

ดังนั้น ผู้เขียนจึงอยากจะบอกว่า สมุนไพรนั้นเป็นเสมือนดาบสองคม ถ้าใช้เป็นจะเป็นประโยชน์ ถ้าใช้ไม่ถูกก็เป็นโทษ

สำหรับคนไทย เราก็คงทราบกันดีอยู่แล้วว่า บ้านเรานั้นมีสมุนไพรมากมาย มากเสียจนต่างชาติก็ให้ความสนใจ ที่จะได้มาเป็นเจ้าของ ถึงกับมีการจดลิขสิทธิ์พืชสมุนไพรหลายชนิดเป็นของตัวเอง ทั้งๆ ที่ประเทศนั้นหรือชาตินั้นหาไม้ต้นสมุนไพรเหล่านั้นขึ้นอยู่ในประเทศของตน

ก่อนที่จะเรามาทำความรู้จักพืชสมุนไพร เราจะต้องทำความเข้าใจเสียก่อนว่า สมุนไพรนั้นเป็นพืช เติบโตขึ้นในป่า เมื่อบรรพบุรุษพวกเราได้มีการประสบการณ์จากการใช้สมุนไพร เห็นคุณค่าและประโยชน์ จึงได้นำมาปลูกไว้ใกล้ถิ่นที่อยู่อาศัย เพื่อสะดวกในการเก็บใช้ในยามจำเป็น จากการสังเกต

ของคนโบราณ ก็ได้เรียนรู้ว่า คุณค่าของสมุนไพรนั้น ย่อมแตกต่างกันตาม ฤดูกาลและตามอายุของความเจริญเติบโต แต่โรคภัยไข้เจ็บย่อมเกิดขึ้นได้ โดยไม่จำกัดฤดูกาลหรือเวลา จึงได้เกิดการเรียนรู้ของการใช้สมุนไพรแบบสด และการเก็บรักษาเพื่อใช้ในกรณีจำเป็น โดยการนำมาตากให้แห้ง และก็ได้เรียนรู้ถึงปริมาณการใช้ระหว่างแบบสดกับแบบตากแห้งว่า ควรมีปริมาณเท่าไร เพื่อให้ได้ผลเท่ากันหรือใกล้เคียงกัน และนี่ก็คือบทเรียนที่เราได้เรียนรู้ จากคนสมัยโบราณถึงความเป็นคนช่างสังเกต จดจำ ในการนำเอาสมุนไพร มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้นถ้าเราจะนำสมุนไพรมาใช้รักษาโรคให้กับ ตัวเรา เราก็ต้องเป็นคนช่างสังเกตที่ตัวเราว่า เมื่อใช้ไปแล้ว มีอาการเป็น อย่างไรบ้างและต้องจำไว้ว่า สมุนไพรถ้าใช้ถูกก็จะได้ประโยชน์ ถ้าใช้ไม่ถูกก็ อาจให้โทษได้

เราต้องเรียนรู้อะไรบ้างในการนำสมุนไพรมาเป็นยารักษาโรค

สมุนไพรดีจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีสิ่งที่จะต้องจำไว้คือ

1. ระยะเวลาปลูก ต้นสมุนไพรที่อ่อนและแก่ ย่อมมีสรรพคุณแตกต่างกันไป จึงอ่อนกับชิงแก่รสชาติก็ต้องแตกต่างกัน เช่นเดียวกับสรรพคุณทางสมุนไพร ย่อมมีระยะเวลาการปลูก เราจะได้รู้ได้ด้วยการสังเกต จากราก ต้น ใบ ดอก และผล ซึ่งทั้ง 5 อย่างนี้ ทางสมุนไพรเรียกว่า “ทั้งห้า” ซึ่งสมุนไพรแต่ละชนิด ย่อมมีระยะเวลาเจริญเติบโตที่แตกต่างกัน

2. ฤดูกาล ฤดูกาลก็เป็นอีกตัวที่กำหนดสรรพคุณ และความอุดมสมบูรณ์ของสมุนไพร ยกตัวอย่างเช่น น้ำผึ้งที่เป็นตัวประกอบสำคัญตัวหนึ่ง ในการเข้าลูกกลอน น้ำผึ้งเดือนห้าย่อมมีคุณค่าหรือสรรพคุณดีกว่าน้ำผึ้งเดือนอื่นๆ เพราะเดือนห้าเป็นเดือนที่แล้งไม่มีฝน ทำให้น้ำผึ้งมีคุณค่ามากกว่าและสิ่งสำคัญอีกข้อที่จะลืมไม่ได้ เช่น สมุนไพรบางตัวถ้าเก็บนอกฤดูกาลแล้ว อาจจะเป็นพิษก็ได้ ซึ่งผู้ที่สนใจต้นสมุนไพรจะต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเอาเอง

ผู้เชี่ยวชาญสมุนไพรบางท่านยังพิถีพิถัน กระทั่งวันเวลาที่เก็บ และ ถิ่นอาศัยมากกว่านั้น ก็เอาทิศมาเป็นตัวกำหนดในการเก็บยาอีกด้วย ฉะนั้น จึงอย่าแปลกใจ ที่เห็นสมุนไพรบางตัวมีราคาแพงมาก เพราะเขาเอาทิศ วัน เวลา ที่เก็บมาเป็นตัวกำหนด ใบชาบางชนิดที่มีราคาแพงมาก ก็เอา วิธีการเก็บโดยเอาเดือน เวลาที่เก็บมาเป็นตัวกำหนด เช่น เก็บตอนเช้าใน ฤดูใบไม้ผลิ ก่อนน้ำค้างแห้งหรือก่อนดวงอาทิตย์ขึ้น และต้องผ่านขั้นตอน ปรุงให้แล้วก่อนเที่ยงวัน เป็นต้น

คำที่ควรจะทราบในการเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพร

ใบเพสลาด	หมายถึง ใบไม้ที่จวนแก่
ทั้งห้า	หมายถึง ส่วนราก ต้น ใบ ดอก และผล
ยาทั้งห้า	หมายถึง การเก็บยา พืชชนิดเดียวกัน แต่เอาของ 5 อย่าง ในต้น คือ ราก แก่น เปลือก ใบ ดอก และผล มาประกอบ เข้าเป็นตัวยา
เหล้า	หมายถึง เหล้าโรง (28 ดีกรี) ไม่ใช่วิสกี้ หรือบรั่นดี
น้ำปูนใส	หมายถึง การนำปูนที่ติดกับหมากมาละลายในน้ำสะอาด ทิ้งไว้ให้ตกตะกอนและรินเอาน้ำใสมาใช้
ต้มดื่ม	หมายถึง เอาตัวยาใส่น้ำพอประมาณ โดยทั่วไป 3 ถ้วยตวง และต้มเคี่ยวให้เหลือ 1 ถ้วยตวง และเอามาดื่ม
ชงน้ำดื่ม	หมายถึง ใช้น้ำเดือดเทลงในยาหรือสมุนไพร ทิ้งไว้สักครู่แล้ว จึงนำมาดื่ม
1 กำมือ	คือ ปริมาณที่ใช้หนึ่งมือหยิบ
1 กอบมือ	คือ ปริมาณที่ใช้สองมือกอบ
1 ถ้วยแก้ว	มีปริมาณเท่ากับ 250 มิลลิกรัม
1 ถ้วยชา	มีปริมาณเท่ากับ 75 มิลลิกรัม
1 ช้อนโต๊ะ	มีปริมาณเท่ากับ 15 มิลลิกรัม

1 ช้อนคว่ำ มีปริมาณเท่ากับ 8 มิลลิกรัม

1 ช้อนชา มีปริมาณเท่ากับ 5 มิลลิกรัม

การเก็บสมุนไพร

ทุกคนที่สนใจสมุนไพร จะต้องมีการปลูกสมุนไพรไว้ที่บ้านหรือในสวน ดังนั้น เราควรจะต้องทราบว่า สมุนไพรที่ปลูกนั้นจะเก็บนำมาใช้ได้เมื่อไหร่ ผู้เขียนอยากจะให้แนวทางไว้ดังนี้

ผลหรือเมล็ด ผู้ที่สนใจจะต้องรู้ว่า ผลหรือเมล็ดของสมุนไพร จะมีสรรพคุณต่างกัน ในช่วงผลสุกหรือยังไม่สุก หรือแก่จัดหรือยังอ่อนอยู่ ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากสมุนไพรชนิดต่างๆ

ดอก สมุนไพรบางชนิดจะต้องเก็บตอนดอกบาน บางชนิดก็เก็บตอนดอกตูม

สารบัญ

1. กกเรียงกา	Cyperus involucratus Rottb.	1
	Cyperus alternifolius L.subsp. flabelliformis (Rottb.) kuk.	
2. กระชาย	Boesenbergia rotunda (L.) Mansf.	4
	Boesenbergia pandurata (Roxb.) Schltr.	
	Kaempferia pandurata Roxb.	
3. กระดังงาสงขลา	Cananga odorata (Lam.)	8
	Hook.f. & Thomsonvar. fruticosa (Craib) Corner	
4. กระดาดดำ	Alocasia macrorrhizos (L.) G.Don	12
	Alocasia macrorrhizos (L.) G.Don. var. metallica Schott	
	Alocasia indica (Lour.) Schott	
5. กระตู่ไก่ดำ	Justicia gendarussa Burm. f.	15
	Justicia vulgaris Nees	
6. กระถินไทย	Leucaena leucocephala (Lam.)	18
	de Wit	
	Leucaena glauca (Willd.) Benth.	

7. กระท้อน	Sandoricum koetjape (Burm.f.) Merr.	22
	Sandoricum indicum Cav.	
8. กระทุงหมาบ้า	Dregea volubilis (L.f.) Hook.f.	25
9. กระบือเจ็ดตัว	Excoecaria cochinchinensis	28
	Lour. var. cochinchinensis	
	Excoecaria bicolor (Hassk.)	
	Zoll. ex Hassk.	
10. กระวาน	Amomum testaceum Ridl.	31
	Amomum krevanh Pierre	
	ex Gagnep.	
11. กฤษณา	Aquilaria malaccensis Lam.	34
	Aquilaria agallocha Roxb.	
12. กลอย	Dioscorea hispida	37
	Dennst. var. hispida	
13. กะทกรก	Passiflora foetida L.	40
14. กานพลู	Syzygium aromaticum (L.)	43
	Merr. & L.M.Perry	
15. การบูร	Cinnamomum camphora	46
	(L.) J. Presl	
16. การเวก	Artabotrys siamensis Miq.	49
17. กาลหลง	Bauhinia acuminata L.	51
18. กำจัด	Zanthoxylum limonella	54
	(Dennst.) Alston	
19. กำลังเสือโคร่ง	Betula almoides	57
	Buch.-Ham. ex G.Don.	

20. กุ่มน้ำ	<i>Crateva magna</i> (Lour.) DC.	60
	<i>Crateva hygrophila</i> Kurz	
	<i>Crateva nurvala</i> Buch.-Ham.	
21. กุยช่าย	<i>Allium tuberosum</i> Roxb.	64
22. โกรฐจุฬาลัมพา	<i>Artemisia vulgaris</i> L. var.	67
	<i>indica</i> Maxim.	
	<i>Artemisia dubia</i> Wall. ex Besser	
23. โกสน	<i>Codiaeum variegatum</i> Blume	70
24. ขมิ้นชัน	<i>Curcuma longa</i> L	73
25. ขมิ้นดำ	<i>Curcuma amarissima</i> Roscoe	76
26. ข่อย	<i>Streblus asper</i> Lour.	78
27. ขัดมอน	<i>Sida rhombifolia</i> L.	81
28. ข่า	<i>Alpinia galanga</i> (L.) Wild.	83
29. ขิง	<i>Zigiber officinale</i> Roscoe.	86
30. ขึ้นฉ่าย	<i>Apium graveolens</i> L.	90
31. เข็ม	<i>Ixora finlaysoniana</i> Wall.ex G.Don	93
32. คำตายหงายเป็น	<i>Kalanchoe pinnata</i> (Lam.) Pers.	96
33. คันทรง	<i>Colubrina asiatica</i> Lex Brongn.	99
34. คำไทย	<i>Bixa orellana</i> L.	101
35. แค	<i>Sesbania grandiflora</i> (L.) Desv.	104
36. จันทน์แดง	<i>Dracaena loureiri</i> Gagnep.	108
37. จามจุรี	<i>Samanea saman</i> (Jacq.) Merr.	111
38. จำปา	<i>Michelia champaca</i> L.	114
39. เจตมูลเพลิงแดง	<i>Plumbago indica</i> L.	118
	<i>Plumbago rosea</i> L.	

40. ชบา	<i>Hibiscus rosa-sinensis</i> L.	121
41. ดาหลา	<i>Etlingera elatior</i> (Jack) R.M.Sm.	124
	<i>Nicolaia elatior</i> (Jack) R.M.Sm.	
42. ดาวเรือง	<i>Tagetes erecta</i> L.	126
43. เด็อย	<i>Coix lachryma-jobi</i> L. var.	129
	<i>lachry-jobi</i>	
44. ดรีชวา	<i>Clerodendrum serratum</i>	131
	(L.) Moon var <i>wallichii</i> C.B.Clarke	
45. ตะขบ	<i>Muntingia calabura</i> L.	134
46. ตะขบหิน	<i>Muehlenbeckia platyclada</i>	137
	(F.Muell.) Meisn.	
47. ตะไคร้หอม	<i>Cymbopogon nardus</i> Rendle	140
48. ตีนเป็ด	<i>Alstonia scholaris</i> (L.) R.Br.	142
49. เตยหอม	<i>Pandanus amaryllifolius</i> Roxb.	146
50. เต่าเกียด	<i>Homalomena aromatica</i> Schott.	149
51. ถั่วฝักยาว	<i>Vigna unguiculata</i> (L.)	152
	Walp. subsp. <i>sesquipedalis</i>	
	(L.) Verdc.	
52. ถั่วพู	<i>Psophocarpus tetragonolobus</i>	155
	(L.) DC.	
53. ทองกวาว	<i>Butea monosperma</i> (Lam.) Taub.	158
	<i>Butea frondosa</i> Willd.	
54. ทองพันชั่ง	<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz	161
	<i>Rhinacanthus communis</i> Nees	
55. ทานตะวัน	<i>Helianthus annuus</i> L.	164

56. โทงเทง	Physalis angulata L.	167
57. ธรณีสาร	Phyllanthus pulcher Wall. ex Muell.Arg. Phyllanthodendron pulcher Wall. Ex Mull.Arg.	170
58. น้ำนมราชสีห์	Euphorbia hirta L.	173
59. เนระพูสีไทย	Tacca chantrieri Andre'	176
60. บอระเพ็ด	Tinospora crispa (L.) Hook.f. et Thomson	179
61. บานบุรี	Allamanda cathartica L.	182
62. บานไม่รู้โรย	Gomphrena globosa L.	184
63. บานเย็น	Mirabilis jalapa L.	187
64. บุ๊ก	Amorphophallus paeoniifolius (Dennst.) Nicolson Amorphophallus campanulatus (Roxb.) Blume ex Decne Amorphophallus rex Prain ex Hook.f.	190
65. ใบเงิน	Graptophyllum pictum (L.) Griff. Pseuderanthemum atropurpureum Radlk.	193
66. ใบระบาท	Argyreia nervosa (Burm.f.) Bojer Argyreia speciosa (L.f.) Sweet	196
67. ป๊อบ	Millingtonia hortensis L.f.	199
68. ผักกาดกวางตั้ง	Brassica chinensis L. var. parachinensis Tsen & Lee	202
69. ผักกาดน้ำ	Plantago major L.	204

70. ผักกูด	<i>Diplazium esculentum</i> (Retz.) Sw.	207
71. ผักขมหนาม	<i>Amaranthus spinosus</i> L.	210
72. ผักชีล้อม	<i>Oenanthe javanica</i> (Blume) DC.	213
	<i>Oenanthe stolonifera</i> (Roxb.) DC.	
73. ผักปลั่ง	<i>Basella rubra</i> L.	215
	<i>Basella alba</i> L.	
74. ผักแปม	<i>Eleutherococcus trifolius</i> (L.) S.Y.Hu	219
75. ผักแว่น	<i>Marsilea crenata</i> C.Presl	221
76. ฝาง	<i>Caesalpinia sappan</i> L.	223
77. ฝิ่นต้น	<i>Jatropha multifida</i> L.	226
78. พญาไร้ใบ	<i>Euphorbia tirucalli</i> L.	229
79. พยับเมฆ	<i>Orthosiphon aristatus</i> Miq.	232
	<i>Orthosiphon grandiflorus</i> Bold.	
80. พลับพลึง	<i>Crinum amabile</i> Don (พลับพลึงดอกแดง)	235
	<i>Crinum asisticum</i> L. (พลับพลึงดอกขาว)	
81. พลุ	<i>Piper betle</i> L.	239
82. พลุขาว	<i>Houttuynia cordata</i> Thumb.	242
83. พิкуль	<i>Minusops elengi</i> L.	245
	<i>Minusops elengi</i> L. var <i>parvifolia</i> (R.Br.) H.J.Lam.	
84. พิมเสนต้น	<i>Pogostemon cablin</i> (Blanco) Benth.	248
85. พุด	<i>Tabernaemontana divaricata</i> (L.) R.Br.ex Roem.& Schult.	251
86. พุดซ้อน	<i>Gardenia augusta</i> (L.) Merr.	254
	<i>Gardenia jasminoides</i> J.Ellis	
87. พุดตาน	<i>Hibiscus mutabilis</i> L.	257

88. พุทธรักษา	<i>Canna indica</i> L.	260
	<i>Canna orientalis</i> Roscoe.	
89. พุทรา	<i>Ziziphus mauritiana</i> Lam.	263
90. เพชรสังฆาต	<i>Cissus quadrangularis</i> L.	266
91. แพงพวย	<i>Catharanthus roseus</i> (L.) G.Don	269
92. มหาหงส์	<i>Hedychium coronarium</i> J.Konig	272
93. มะกอก	<i>Spondias pinnata</i> (L.f.) Kurz	275
94. มะเขือพวง	<i>Solanum torvum</i> Sw.	278
95. มะเขือยาว	<i>Solanum melongena</i> L.	281
96. มะเดื่ออุทุมพร	<i>Ficus racemosa</i> L.	284
97. มะปราง	<i>Bouea macrophylla</i> Griff.	287
98. มะเฟือง	<i>Averrhoa carambola</i> L.	290
99. มะม่วง	<i>Mangifera indica</i> L.	293
100. มะยม	<i>Phyllanthus acidus</i> (L.) Skeels	296
	<i>Phyllanthodendron acidus</i> (L.) Skeels	
101. มะรุม	<i>Moringa oleifera</i> Lam.	300
102. มะละกอ	<i>Carica papaya</i> L.	303
103. มะแว้งเครือ	<i>Solanum trilobatum</i> L.	307
104. มะหาด	<i>Artocarpus lacucha</i> Roxb.	310
	<i>Artocarpus lakoocha</i> Roxb.	
105. มันเทศ	<i>Ipomoea batatas</i> (L.) Lam.	313
106. ไมก้าน	<i>Wrightia religiosa</i> Benth. ex Kurz	316
107. รัก	<i>Calotropis gigantea</i> (L.)	318
	<i>Dryaner</i> ex W.T.Aiton	
108. ราชพฤกษ์	<i>Cassia fistula</i> L.	321

109. ราชวาวดี	Buddleja paniculata Wall.	324
110. ราตรี	Cestrum nocturnum L.	326
111. เรว์	Amomum villosum Lour. var. xanthioides (Wall. ex Baker) T.L. Wu & S.Chen Amomum xanthioides Wall. ex Baker	328
112. ละหุ่ง	Ricinus communis L.	331
113. ลั่นทม	Plumeria obtusa L.	334
114. ลิ้นมังกร	Sansevieria trifasciata Prain var. trifasciata	337
115. เล็บมือนาง	Quisqualis indica L.	340
116. ว่านกีบแรด	Angiopteris evecta (G.Forst) Hoffm.	342
117. ว่านงาช้าง	Sansevieria cylindrica Bojer	344
118. ว่านนางคำ	Curcuma aromatica Salisb.	347
119. ว่านไพล	Zingiber montanum (Koeing) Link ex Dietr. Zingiber purpureum Roscoe.	350
120. ว่านสิงหโมรา	Cyrtosperma johnstoni N.E.Br.	353
121. ว่านหอมแดง	Eleutherine americana (Aubl.) Merr.	356
122. ว่านหอยแครง	Tradescantia spathacea Stearn Rhoeo spathacea Stearn	359
123. สนสามใบ	Pinus kesiya Royle ex Gordon Pinus khasya Royle	362
124. ส้มเช้า	Euphorbia nerifolia L. Euphorbia ligularia Roxb.	364

125. ส้มป่อย	<i>Acacia concinna</i> (Willd.) DC.	367
126. ส้มโอ	<i>Citrus maxima</i> (Burm.f.) Merr.	370
127. สลัด	<i>Elaeagnus latifolia</i> L.	373
128. สะค้าน	<i>Piper interruptum</i> Opiz	375
129. สัก	<i>Tectona grandis</i> L.f.	378
130. สันขว้าหอม	<i>Eupatorium stoechadosmum</i> Hance	380
131. สدابเลื้อ	<i>Chromolaena odoratum</i> (L.) R.M.King & H.Rob.	383
132. สายน้ำผึ้ง	<i>Lonicera japonica</i> Thunb.	386
133. สายหยุด	<i>Desmos chinensis</i> Lour.	388
134. เสลดพังพอน	<i>Barleria lupulina</i> Lindl.	390
135. เลื้อยดอกแดง	<i>Bauhinia purpurea</i> L.	393
136. แสยก	<i>Pedilanthus tithymaloides</i> (L.) Polt.	396
137. โสน	<i>Sesbania javanica</i> Miq. <i>Sesbania roxburghii</i> Merr.	399
138. หงอนไก่	<i>Celosia argentea</i> L.	402
139. หญ้าวงช้าง	<i>Heliotropium indicum</i> L. R. Br.	406
140. หญ้าพันงูเขียว	<i>Stachytarpheta jamaicensis</i> (L.) Vahl <i>Stachytarpheta indica</i> (L.) Vahl	409
141. หมากรู้หมากเมีย	<i>Cordyline fruticosa</i> (L.) Gopp. <i>Cordyline terminalis</i> Kunth	412
142. หว้า	<i>Syzygium cumini</i> (L.) Skeels	415
143. หางนกยูง	<i>Caesalpinia pulcherrima</i> (L.) Sw.	418

144. หูเสือ	Plectranthus amoinicus (Lour.) Spreng.	421
	Coleus amoinicus (Lour.) Spreng.	
145. เหงือกปลาหมอ	Acanthus ebracteatus Vahl	424
	Acanthus ilicifolius L.	
	Acanthus ilicifolius L. var intergrifolia T.Anderson	
146. โหระพา	Ocimum basilicum L.	427
147. โหระพาช้าง	Ocimum gratissimum L.	431
148. อ้อยแดง	Saccharum sinense Roxb	434
149. อัญชัน	Clitoria ternatea L.	437
150. เอื้องหมายนา	Costus speciosus (Koen.) Sm.	440
ภาพประกอบสมุนไพร		443-483

1. กกธัรกา

ชัรวงศั	CYPERACEAE
ชัรวิทยาศาสตร์	<i>Cyperus involucratus</i> Rottb.
ชัรพ้อง	<i>Cyperus alternifolius</i> L. subsp. <i>flabelliformis</i> (Rottb.) kuk
ชัรสามัญ	Umbrella plant
ชัรพืชนเมืองอื่	กกธัรกา, หญ้ากก (กรุงเทพฯ)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ล้มลุก (ExH) มีอายุหลายปี ลำต้นได้ดินสั้นและแข็ง ลำต้นเหนือดินขึ้นเป็นกอ สูงประมาณ 0.5-1.5 เมตร ลักษณะของลำต้นตั้งตรงไม่มีกิ่งก้านรูปสามเหลี่ยมมนๆ ที่โคนต้นเกือบกลม ลำต้นที่อยู่ใต้ข้อดอก สากหุ้มด้วยกาบที่ปราศจากใบ กาบที่โคนมีสีเขียวอ่อน

ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกแผ่ชันๆ กันอยู่อยู่ปลายยอดของลำต้น ลักษณะใบรูปหอกแกมขอบขนานหรือรีแบน ยาว ใบมีสีเขียว ขอบใบเรียบ ปลายใบแหลม ได้ท้องใบสาก ลำต้นหนึ่งจะมีใบประมาณ 18-25 ใบ

ดอก ออกดอกเป็นช่อแผ่กว้าง ช่อชันกันสองชัน ชันแรกมีจำนวนมาก ยาว 6-10 ซม. ชันที่สองแยกจากชันแรกอีกชันละ 4-10 แขนง ยาว 1-2 ซม.

ใบประดับมีจำนวนมากเกือบยาวเท่ากัน แข็ง แบน ช่อย่อยๆ ติดเป็นกระจุก อยู่ที่ปลายของช่อดอกชั้นที่สอง รูปหอกแกมขอบขนานหรือรี มีดอกติดกัน แน่น 6-30 ดอก สีเขียวอ่อน แกนกลางช่อย่อยไม่มีครีบ ใบประดับช่อย่อย รูปไข่ ปลายแหลม อ่อนนุ่มสีเขียวอ่อน ปลายสีน้ำตาล มี 3 หรือ 5 เส้น เป็นรูปเรือเห็นเด่นชัด

ผล รูปไข่กลับแกมรูปรี ผลแก่สีน้ำตาล มีต่อรงไข่ติดอยู่ยาวเท่ากับ ผล ปลายแยกเป็นแฉกยาว 3 แฉก

นิเวศวิทยา

มีถิ่นกำเนิดในหมู่เกาะเวสต์อินดีส อเมริกาใต้ ทวีปแอฟริกา มีผู้นำ มาปลูกเป็นไม้ประดับ และกระจายไปตามที่ลุ่มทั่วไป

การปลูกและขยายพันธุ์

เป็นพันธุ์ไม้ที่มักจะขึ้นตามบริเวณที่ลุ่มน้ำท่วมถึง เป็นโคลนหรือน้ำ เช่น ข้างแม่น้ำ ลำคลอง สระ หรือบ่อน้ำ ขยายพันธุ์ด้วยการแยกหน่อ หรือเมล็ด

ประโยชน์ทางยา

รสและสรรพคุณในตำรายา

ราก รสขมเย็น น้ำต้มรากดื่มแก้ไข้ใน และอาการตกเลือดจากอวัยวะ ภายใน ขับเลือดเสียออกจากร่างกาย

เหง้าหัวใต้ดิน รสขมเย็น ต้มเอาน้ำดื่ม เป็นยาบำรุงร่างกาย บำรุง ธาตุ ขับน้ำลาย และขับเสมหะเป็นยาแก้เสมหะเพื่อง แก้อาการพิการ และ เป็นยาทำให้อุจจาระอาหาร

ลำต้น รสจืดเย็น นำมาต้มเอาน้ำดื่ม ช่วยขับน้ำดีให้ตกลงลำไส้ ขับลมในลำไส้ ซึ่งรสจืดเย็นใช้ในการขับปัสสาวะ รสขม รักษาหน้าดี สร้าง น้ำดี โลหิต และแก้เสมหะ

ใบ รสเย็นเบื่อ ใช้เป็นยาฆ่าพยาธิซึ่งเป็นตัวนำเชื้อโรคทั้งหมด โขลกพอกฆ่าพยาธิบาดแผล ต้มเอาน้ำดื่มฆ่าพยาธิหรือเชื้อโรคภายใน (ฆ่าพยาธิที่เป็นพวกแบคทีเรียหรือเชื้อรา ไม่ใช่พยาธิปากขอ ได้เดือน)

ดอก รสฝาดเย็น น้ำต้มดอก ใช้ออมกลั้วคอแก้โรคในปาก เช่น ปากเปื่อยเป็นแผลพุพอง หรือปากซิด

วิธีและปริมาณที่ใช้

1. เป็นยาบำรุงร่างกาย เจริญอาหาร ขับน้ำดี โดยใช้เหง้าและลำต้นสด 3-5 ต้นหรือประมาณ 30-50 กรัม ล้างน้ำให้สะอาดล้างเป็นท่อน ต้มในน้ำให้เดือด 1-2 ลิตร ประมาณ 10-15 นาที กรองเอาน้ำ ดื่มวันละ 2-3 เวลา

2. แก้มแผลเปื่อยพุพองในปาก หรือโรคในปาก โดยใช้ดอกสด 10-20 กรัม ต้มในน้ำสะอาด 1 ลิตร เคี้ยวให้เหลือครึ่งหนึ่ง กรองเอาน้ำอมกลั้วคอ

2. กระชาย

ชื่อวงศ์

ZINGIBERACEAE

ชื่อวิทยาศาสตร์

***Boesenbergia rotunda* (L.) Mansf.**

ชื่อพ้อง

***Boesenbergia pandurata* (Roxb.) Schltr.**

***Kaempferia pandurata* Roxb.**

ชื่อสามัญ

Wild Ginger

ชื่อพื้นเมืองอื่น

จี่ปู้, ชีพู (เงี้ยว-แม่ฮ่องสอน) ; เปาะขอเราะ, เปาะสี (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) ; ละแอน (ภาคเหนือ) ; กะแอน, กระชายดำ , ชิงทราย (มหาสารคาม) ; ว่านพระอาทิตย์ (กรุงเทพฯ) ; กระชาย (ทั่วไป)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ล้มลุก (H) ลงหัว สูงประมาณ 2-3 ฟุต มีลำต้นใต้ดินลักษณะเป็นแง่งหรือเหง้า แตกออกเป็นกระจุกเลื้อยยาวเหมือนหัวขม รากอวรูปทรงกระบอกหรือรูปไข่ค่อนข้างยาว ปลายรากเรียวแหลม ออกเป็นกระจุก มีผิวสีน้ำตาลอ่อน เนื้อในสีเหลือง มีกลิ่นหอมเฉพาะตัว ส่วนที่อยู่เหนือดินเป็นกาบใบที่หุ้มซ้อนกันเป็นชั้นๆ สีแดงเรื่อๆ

ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ ลักษณะใบรูปรียาวหรือรูปขอบขนาน

แถมรูปไข่ ปลายใบเรียวแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ เส้นกลางใบ
ก้านใบและกาบใบด้านบนเป็นร่อง ด้านล่างนูนเป็นสัน แผ่นใบมีสีเขียว
แทงใบขึ้นจากลำต้นได้ดิน ใบมีกลิ่นหอม

ดอก เป็นดอกเดี่ยวแบบสมมาตรด้านข้าง แหวงดอกออกจากกลาง
ลำต้นระหว่างกาบก้านใบ ใบประดับมีสีม่วงแดง 2 ใบ เรียงซ้อนกัน กลีบ
ดอกสีชมพูจุดแดง ปลายแยกเป็น 3 กลีบ ก้านดอกสีขาว รูปดอกเป็นรูป
ปากเปิด เกสรดอกมีสีขาว ออกดอกช่วงเดือนมิถุนายนถึงกันยายน

นิเวศวิทยา

มีถิ่นกำเนิดแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับประเทศไทย ปลูก
ในทุกภาค และนิยมปลูกเป็นผักสวนครัว และใช้ทำยา

การปลูกและขยายพันธุ์

เจริญเติบโตได้ดีในที่สภาพอากาศร้อนชื้น หรืออากาศอบอุ่นตาม
ชายป่า ชอบดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย ขยายพันธุ์ด้วยเหง้าหรือลำต้น

ไต่ดิน การปลูกควรพรวนดินตากแดดทิ้งไว้นานพอสมควร และยกร่อง
รดน้ำให้ชุ่มเฉพาะในระยะแรกที่ปลูกเท่านั้น จัดระบบการระบายน้ำให้ดี

ประโยชน์ทางยา

รสและสรรพคุณในตำรายา

รากใหญ่หรือหนมกระชาย รสเผ็ดร้อนขม แก้กามตายด้าน บำรุง
ความรู้สึกทางเพศ ทำให้กระชุ่มกระชวย หรือใช้เป็นยาอายุวัฒนะ โดยเอา
หัวว่านมาตากให้แห้งบดให้เป็นผงละลายน้ำผึ้งรับประทานเช้า-เย็นก่อน
อาหารทุกวัน นอกจากนี้ยังใช้เป็นยาสำหรับรักษาโรคพยาธิทั้งปวงอีกด้วย

เหง้าหัว รสเผ็ดร้อน แก้โรคในปากเปื่อย ปากเป็นแผล ขับระดูขาว
แก้ปวดมวนท้อง ท้องเดิน แก้บิดมูกเลือด ใจสั่นหวิว บำรุงกำลังและบำรุง
หัวใจ โดยใช้หัวหรือเหง้าปิ้งให้สุกรับประทานกับน้ำปูนใส หรือต้มเอาน้ำ
ดื่มเวลามีอาการ

วิธีและปริมาณที่ใช้

แก้อาการท้องอืดท้องเฟ้อ และแน่นจุกเสียด โดยใช้เหง้าและรากสด ล้างน้ำให้สะอาด $\frac{1}{2}$ กำมือ (ถ้าสดหนัก 5-10 กรัม หรือแห้งหนัก 3-5 กรัม) ต้มในน้ำเดือด 500 ซีซี ประมาณ 15 นาที แล้วกรองเอาน้ำดื่ม หรืออาจจะใช้วิธีปรุงเป็นอาหารรับประทานก็ได้

บำรุงความรู้สึกทางเพศ และเป็นยาอายุวัฒนะ โดยใช้เหง้าหัวและรากสดประมาณ 200-500 กรัม ล้างน้ำให้สะอาดหั่นเป็นแว่นตากแดดให้แห้ง นำมาโขลกให้ละเอียด ผสมน้ำผึ้งปั้นเป็นยาลูกกลอน รับประทาน ครั้งละ 1-2 เม็ด วันละ 2 เวลา เข้า-เย็น เป็นประจำ

ข้อควรทราบ

- กระชายมีอยู่ด้วยกัน 3 ชนิด ได้แก่ กระชายดำ กระชายแดง และกระชายเหลือง ซึ่งเป็นกระชายที่ใช้ในการปรุงอาหาร
- เหง้าหัวและราก มีน้ำมันหอมระเหย เช่น Cineol และ Borneol ฯลฯ ใช้แต่งกลิ่นอาหาร แก้บิด

3. กระดังงาสงขลา

ชื่อวงศ์

ANNONACEAE

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cananga odorata (Lam.) Hook.f. & Thomson
var. **fruticosa** (Craib) Corner

ชื่อสามัญ

-

ชื่อพื้นเมืองอื่น

กระดังงอ (มลายู - ยะลา) ; กระดังงาเบา (ภาคใต้) ;
กระดังงาสงขลา (ภาคกลาง) ; กระดังงาสงขลา (กรุงเทพฯ)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก (S/ST) สูงประมาณ 1-3 เมตร ลักษณะเปลือกต้นสีเทาเกลี้ยง กิ่งก้านแผ่ออกจากลำต้น และมักจะลู่ลง ส่วนที่ยังอ่อนอยู่มีขนบางๆ ปกคลุม

ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับกัน ห้อยลง ลักษณะใบรูปรียาว ส่วนที่กว้างที่สุดค่อนข้างมนทางโคนใบ ปลายใบแหลมหรือเป็นติ่งแหลม โคนใบกลมมน ฐานใบค่อนข้างเบี้ยว ขอบใบเรียบหรือเป็นหยักคลื่นเล็กน้อย ใบบางค่อนข้างนิ่ม สีเขียว

ดอก ดอกมีกลิ่นหอม สีเหลืองอมเขียว ออกรวมกันเป็นกลุ่ม 4-6 ดอก ตามกิ่งซึ่งใบร่วงหลุดไปแล้ว กลีบรองดอกมี 3 กลีบ รูปสามเหลี่ยม มีขนปกคลุม กลีบดอกห้อยลงมา 6 กลีบ แบ่งเป็น 2 ชั้น ชั้นนอก 3 กลีบ รูปกลีบแคบยาว ปลายเรียวแหลม ขอบกลีบมักจะม้วนหรือหยักเป็นคลื่นหรือบิดเป็นเกลียว ส่วนกลีบชั้นในมี 3 กลีบสั้นกว่าเล็กน้อยสีเหลืองอมเขียว โคนสุดเป็นสีม่วงอมน้ำตาล ออกดอกได้ตลอดปี

ผล รูปยาวรี อยู่รวมกันเป็นพวง มีสีเขียวเข้ม เมื่อแก่จะมีสีดำ

นิเวศวิทยา

พบขึ้นทั่วไปในเขตร้อนชื้น และเขตร้อนทั่วไป มีถิ่นกำเนิดที่จังหวัดสงขลา ขึ้นในป่าดิบแล้งทางภาคใต้ มักปลูกกันตามวัดและบ้านเรือนที่อยู่อาศัย

การปลูกและขยายพันธุ์

เจริญเติบโตได้ในดินทุกสภาพ เป็นไม้กลางแจ้งต้องการแสงแดดทั้งวัน ขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด และการใช้กิ่งตอน

ประโยชน์ทางยา

รสและสรรพคุณในตำรายา

ราก รสเผื่อน ใช้คุมกำเนิด

เปลือกต้นและกิ่งก้าน รสขมเผื่อน ขับปัสสาวะ แก้ท้องเสีย

ใบและเนื้อไม้ รสขมเผื่อน ขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะพิการ

ใบ รสเผื่อน รักษาโรคผิวหนัง กลากเกลื้อน แก้คัน ขับปัสสาวะ

ดอก รสสุขุมหอม บำรุงหัวใจ แก้ลมวิงเวียน ซึ่งดอกให้น้ำมันใช้
ปรุงน้ำอบรำและเครื่องสำอาง หรือน้ำหอม ใช้ปรุงยาหอม โดยประกอบ
กับเครื่องยาอื่นๆ แก้อ่อนเพลีย ลมเป็นพิษ แก้ไข้เนื่องจากโลหิตเป็นพิษ
บำรุงธาตุ

เกสร รสสุขุมหอม แก้วร้อนในกระหายน้ำ แก้วโรคตา เจริญอาหาร

วิธีและปริมาณที่ใช้

1. ขับปัสสาวะ แก้วท้องเสีย โดยใช้เปลือกต้นและกิ่งก้าน 20-30 กรัม
ล้างน้ำให้สะอาดสับเป็นชิ้นต้มในน้ำเดือด 500 ซีซี ประมาณ 15 นาที
กรองเอาน้ำดื่มวันละ 2 เวลา เข้า-เย็น

2. แก้วคัน โรคผิวหนัง กลากเกลื้อน โดยใช้ใบสด 5-10 ใบ โขลก
ให้ละเอียดผสมเหล้าโรงพอประมาณ นำมาทาและพอกบริเวณที่เป็น
เข้า-เย็น

ข้อควรทราบ

- กระดังงาไทยและกระดังงาสงขลามีความแตกต่างกัน คือ กระดังงา
สงขลามีขนาดต้นที่เล็กกว่า และดอกมีกลีบมากกว่า กลีบดอกยาว
และบิดมากกว่าด้วย แต่มีสรรพคุณเหมือนกันทุกอย่าง
- กระดังงาไทยมีชื่อวิทยาศาสตร์ **Cananga odorata** (Lam.)
Hook.f. & Thomson var. *odorata* ชื่อวงศ์ **ANNONACEAE**

4. กระดาดดำ

ชื่อวงศ์	ARACEAE
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Alocasia macrorrhizos</i> (L.) G.Don
ชื่อพ้อง	<i>Alocasia macrorrhizos</i> (L.) G.Don. var. <i>metallica</i> Schott <i>Alocasia indica</i> (Lour.) Schott
ชื่อสามัญ	Elephant's Ear, Giant taro
ชื่อพื้นเมืองอื่น	บีมบ้อ (เชียงใหม่) ; คีอ โทปะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) ; เผือกกะลา, มันโทปาด (แม่ฮ่องสอน) ; เผือกโทปาด (เงี้ยว-แม่ฮ่องสอน) ; กระดาดแดง, กระดาด (กรุงเทพฯ) ; กระดาดดำ (กาญจนบุรี) ; บอนกาวิ (ยะลา) ; กลาดิฐเกาะ (มลายู-ยะลา) ; โหรา (สงขลา, ยะลา) ; เอาะลาย (ยะลา)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ล้มลุก (H) มีลำต้นใต้ดินลักษณะเป็นเหง้าหัว ขนานกับพื้นดิน
เหมือนกับหัวเผือกและบอน ลักษณะลำต้นเหนือดินจะมีสีน้ำตาลแดง อวบ
น้ำ สูงประมาณ 1-2 เมตร

ใบ เป็นใบเดี่ยว ลักษณะใบรูป
ไข่แกมรูปห้วลูกศร ค่อนข้างกว้าง
ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบและเป็น
คลื่นเล็กน้อย โคนใบเว้าลึก ใบมีขนาด
ใหญ่ กว้าง 25-60 ซม. และยาว
ประมาณ 30-90 ซม. ใบหนาสีเขียว
ขอบใบออกแดงคล้ำ ท้องใบมีเส้น
แขนงเป็นสีแดงคล้ำ ก้านใบใหญ่ยาว
1.2-1.5 เมตร

ดอก ออกดอกเป็นช่อลักษณะเป็นแท่งยาวคล้ายดอกบอน มีกาบหุ้ม
กลีบนี้ยาวกว่าช่อดอก มีสีเขียว แล้วกลายเป็นสีเหลือง ที่ปลายมีดึ่งยื่นยาว
ออกไป ดอกเพศผู้และเพศเมียแยกกัน

ผล เป็นผลสดลักษณะกลมเนื้อนุ่ม สีแดง

นิเวศวิทยา

มีถิ่นกำเนิดอยู่ในทวีปเอเชีย เป็นไม้กลางแจ้ง ขึ้นตามป่าดงดิบชื้นทั่ว
ไป หรือตามที่ลุ่มชื้นแฉะ ทนสภาพแห้งแล้งได้ดี นิยมปลูกเป็นไม้ประดับบ้าง

การปลูกและขยายพันธุ์

เจริญเติบโตได้ดีในดินร่วนซุยและมีความชื้นปานกลาง ขยายพันธุ์ด้วย
การแยกหน่อหรือเหง้าหัวใต้ดิน

ประโยชน์ทางยา

รสและสรรพคุณในตำรายา

ราก รสเย็นจืด ใช้เป็นยาระบาย ขับปัสสาวะ แก้พิษแมลงสัตว์กัด
ต่อย

เหง้าหัว รสเย็นเมา ใช้โขลกพอกแผลที่เป็นหนอง บางท้องถิ่นใช้เป็นอาหาร

ลำต้นและก้านใบ รสเย็น ต้มน้ำทั้งหลายๆ ครั้ง ใช้รับประทานได้

ใบ รสเย็น แก้อาการอักเสบบวมแดงตามข้อ

น้ำจากก้านใบ รสเย็นคั้น ต้มแก้อาการไอ

วิธีและปริมาณที่ใช้

1. รักษาแผลมีหนอง โดยใช้เหง้าหัวใต้ดิน 15-30 กรัม ล้างน้ำให้สะอาด หั่นแล้วโขลกให้ละเอียดผสมเหล้าโรงเล็กน้อยแล้วใช้พอกแผลที่มีหนอง เข้า-เย็น

2. เป็นยาระบายและขับปัสสาวะ โดยใช้รากสด 30-50 กรัม ตัดเป็นท่อนใส่หม้อดินเติมน้ำสะอาด 3 ส่วน ต้มและเคี่ยวให้เหลือน้ำเพียง 1 ส่วน กรองเอาน้ำดื่มครั้งละ 1 แก้ว (250 ซีซี) วันละ 2 เวลา หลังอาหาร อาการจะดีขึ้น

5. กระดุกไก่ดำ

ชื่อวงศ์

ACANTHACEAE

ชื่อวิทยาศาสตร์

Justicia gendarussa Burm.f.

ชื่อพ้อง

Justicia vulgaris Nees

ชื่อสามัญ

-

ชื่อพื้นเมืองอื่น

กรอกระไต่ะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) ; กระดุกไก่ดำ, เกี่ยงผา, เฉียงพราฆ่าน, บัวลาดำ (ภาคเหนือ) ; สันพราหมญ, เขียงพราหมญ, เฉียงพราบ้าน, เฉียงพราหมญ, ผีมอญ, ส้มมะงาจีน (ภาคกลาง) ; กระดุกดำ, กะลาดำ (จันทบุรี) ; ปองดำ, แสนทะแมน (ตราด) ; เฉียงพรา, (สุราษฎร์ธานี)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มขนาดเล็ก (EXUS) สูงประมาณ 3-4 ฟุต ลำต้นและกิ่งเป็นข้อปล้องคล้ายกระดุกไก่ ลำต้นและกิ่งมีสีแดงเข้มถึงเกือบดำมัน

ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน ลักษณะรูปใบหอกหรือรูปรี ยาวแคบ ปลายและโคนใบแหลม ริมขอบใบเรียบ ก้านใบสั้น แผ่นใบมีสีเขียว เส้นกลางใบมีสีแดงอมม่วงดำ

ดอก ออกดอกเป็นช่อที่ส่วนปลายยอดหรือข้างๆ กิ่ง ช่อหนึ่งยาวประมาณ 2-3 นิ้ว กลีบดอกมีสีขาวอมเขียวแกมชมพู แยกออกเป็นกลีบบนและกลีบล่าง กลีบล่างมีลักษณะโค้งเหมือนช้อน โคนกลีบติดกันเป็นหลอด

ผล ลักษณะเป็นฝัก ยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร ภายในมีเมล็ด 4 เมล็ด กลมแบน

นิเวศวิทยา

เกิดขึ้นเองตามริมน้ำลำธารในป่าดงดิบ กระจายพันธุ์ทั่วทุกภาคของประเทศไทย พบมากที่สุดทางภาคใต้ นิยมปลูกตามบ้าน สวนสาธารณะ และบางแห่งก็ปลูกไว้ทำรั้วหน้าบ้าน

การปลูกและขยายพันธุ์

เจริญเติบโตได้ดีในดินร่วน ความชื้นปานกลาง ขยายพันธุ์ด้วยการปักชำกิ่ง หรือการเพาะเมล็ด

ประโยชน์ทางยา

รสและสรรพคุณในตำรายา

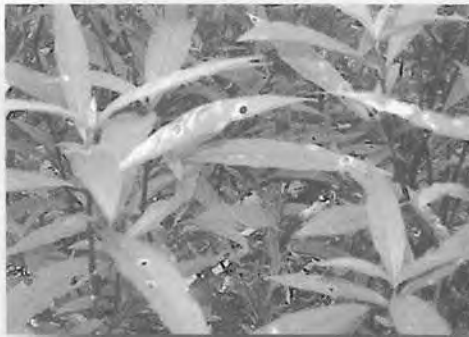
รากและใบ รสเย็น ถอนพิษอสรพิษขบกัด แก้โรคผิวหนัง ผดผื่นคัน ใบ รสเย็น เป็นยาแก้ปวดศีรษะ โรคหืด ไอ แก้อัมพาต เป็นยาแก้ไอ อาเจียนเป็นเลือด แก้ไข้ใน ขับปัสสาวะ แก้ปวดบวมตามข้อ กากของใบที่โขลกนำมาพอกแผลดูดพิษ ที่ถูกอสรพิษขบกัด แก้ไข้ แก้ไข้ลดความร้อน ขับเลือดขึ้นในร่างกายให้กระจาย

ในประเทศมาเลเซีย ถือว่าเป็นไม้ศักดิ์สิทธิ์ สามารถป้องกันภัยและภูตผีได้ ใช้เข้าพิธีสำคัญๆ หลายอย่าง ใช้รักษาโรคหลังจากที่รักษาด้วย

สมุนไพรอื่นๆ แล้วไม่หาย, ใบ นำมาโขลกรวมกับเมล็ดเทียนแดงและหัวหอม ใช้พอกแก้ปวดหัว, ใบ คั้นเอาแต่น้ำดื่มแก้โรคปวดตามข้อ แก้กวม ทาท้อง แก้ปวดท้อง, ใบ ต้มกับน้ำดื่มเป็นยาบำรุงโลหิต ในอินโดนีเซียก็ใช้เช่นเดียวกับในมาเลเซีย

ในประเทศอินเดีย ใช้ใบคั้นเอาแต่น้ำดื่มแก้ปวดหัว และอัมพาต รากใช้ทาเด็กที่เป็นเม็ดเป็นตุ่มตามผิวหนัง

ในประเทศฟิลิปปินส์ ใช้ใบคั้นเอาน้ำมารักษาคันเป็นโรคหิดและ ใจ ต้นใช้ต้มกับนมดื่มแก้ฝีฝักบัว ท้องร่วงอย่างแรง และแก้ขัดเบา

วิธีและปริมาณที่ใช้

1. ถอนพิษอสรพิษขบกัด โดยใช้รากและใบสด 5-10 กรัม ล้างให้สะอาดโขลกให้ละเอียดผสมเหล้าโรงเล็กน้อยพอกบริเวณที่เป็น
2. แก้โรคผิวหนัง ผดผื่นคัน โดยใช้ใบและทั้งต้น 50 กรัม ต้มในน้ำเดือดใช้อาบหรือชำระร่างกาย
3. แก้ปวดศีรษะ โรคหิด ใจ และอาเจียนเป็นเลือด แก้ไข้ใน โดยใช้ใบสด 10-20 กรัม ล้างน้ำให้สะอาด โขลกให้ละเอียดผสมเหล้าโรงเล็กน้อยคั้นเอาน้ำจิบ กากของใบที่เหลือนำมาพอกแผลสดพิษ ที่ถูกอสรพิษ ขบกัด ถ้านำใบมาต้มน้ำดื่มแก้ไข้ แก้ไข้ ลดความร้อน ขับเลือดชั้นในร่างกายให้กระจาย

6. กระถินไทย

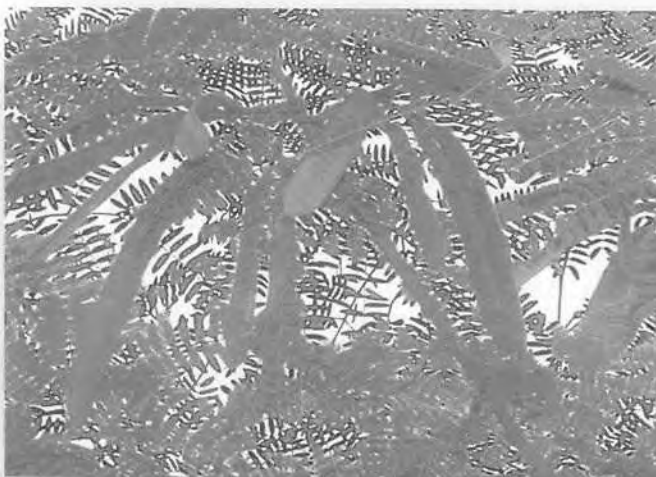
ชื่อวงศ์-อนุวงศ์	LEGUMINOSAE-MIMOSOIDEAE
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Leucaena leucocephala</i> (Lam.) de Wit
ชื่อพ้อง	<i>Leucaena glauca</i> (Willd.) Benth.
ชื่อสามัญ	Horse tamarind, Leucaena.
ชื่อพื้นเมืองอื่น	ผักหนองบก (ภาคเหนือ) ; ผักก้านดิน (เชียงใหม่) ; กระถิน, กระถินไทย, กระถินบ้าน (ภาคกลาง) ; กระถินยักษ์, กะเล็ดโคก, กะเล็ดบก (ราชบุรี) ; ตอเบา, สะตอเทศ, สะตอเบา (ภาคใต้)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มถึงไม้ต้นขนาดเล็ก (S/ST) สูงประมาณ 1.5-5 เมตร ลักษณะลำต้นสีน้ำตาล เป็นขุย เนื้อไม้ค่อนข้างเปราะ เบา

ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ออกสลับ ก้านใบยาว 15-30 ซม. ช่อใบย่อยมีใบย่อย 5-20 ใบ ลักษณะใบรูปขอบขนาน ปลายและโคนใบมน ขอบมีขน ใบมีสีเขียว คล้ายใบมะขาม

ดอก ออกดอกเป็นช่อกลมๆ 1-3 ช่อ ตามซอกใบบริเวณปลายกิ่ง มี

สีขาว กลีบเลี้ยงเป็นหลอดเล็กปลายแยก 5 แฉก กลีบดอก 5 กลีบไม่ติดกัน มีกลิ่นหอมเล็กน้อย

ผล เป็นฝักแบน กว้าง 2 ซม. ยาวประมาณ 10-15 ซม. เมื่ออ่อนเป็นสีเขียว แก่แล้วจะเป็นสีน้ำตาล แตกได้ 2 ซีก

เมล็ด ลักษณะแบน สีน้ำตาล 15-30 เมล็ด มันวาว

นิเวศวิทยา

ถิ่นกำเนิด อเมริกาเขตร้อน นิยมปลูกเป็นไม้ประดับ และเป็นพืชสวนครัวในบ้านเรือน

การปลูกและขยายพันธุ์

สามารถเจริญเติบโตได้ดีในดินร่วนซุยหรือดินเหนียว เป็นไม้กลางแจ้ง ขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด

ประโยชน์ทางยา

รสและสรรพคุณในตำรายา

ราก รสจืดเย็น ขับลม ขับระดูขาว เป็นยาอายุวัฒนะ

ยอดฝักอ่อนและเมล็ด รสมัน ใช้เป็นผักรับประทาน ซึ่งมีธาตุ
ฟอสฟอรัสมากช่วยในการสร้างกระดูก และลดการเกิดนิ่วในกระเพาะปัสสาวะ
เมล็ด รสมัน เป็นยาถ่ายพยาธิ แก้กเบาหวาน

ใบ รสมันจืด ยอดใบอ่อนรับประทานได้ ส่วนใบแก่ใช้เป็นอาหารสัตว์
และทำปุ๋ยหมัก

ดอก รสมัน บำรุงตับ แก่เกล็ดกระดูกชั้นตา

วิธีและปริมาณที่ใช้

1. แก้กเบาหวาน โดยใช้เมล็ดแก่ ประมาณ 20-30 กรัม นำมาต้ม
ในน้ำสะอาด 500 ซีซี แบบยาไทยในหม้อดิน ประมาณ 20 นาที หรือ
เคี้ยวให้เหลือครึ่งหนึ่ง กรองเอาน้ำดื่มเช้า-เย็น

2. ขับลม ขับระดู โดยใช้รากสด ล้างน้ำให้สะอาด สับเป็นชิ้น 30-50 กรัม ต้มในน้ำสะอาด 500 ซีซี เคี่ยวให้เหลือครึ่งหนึ่ง กรองเอาน้ำดื่ม เข้า-เย็น

3. ถ่ายพยาธิตัวกลม โดยใช้เมล็ดแก่รับประทานสด ผู้ใหญ่ใช้ 25-50 กรัม เด็กใช้ 5-20 กรัม รับประทานตอนท้องว่างในช่วงเช้า เป็นเวลา 3-5 วัน

ข้อควรทราบ

- ยอดอ่อน ใบอ่อน ผักอ่อน และเมล็ดอ่อน รับประทานเป็นผัก เครื่องเคียงอาหาร
- ไม่ควรรับประทานเป็นประจำ เพราะใบกระถินมีสารอัลคาลอยด์ ชื่อ Leucenine เป็นพิษ และอาจทำให้เป็นหมัน

7. กระท้อน

ชื่อวงศ์	MELIACEAE
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Sandoricum koetjape</i> (Burm.f.) Merr.
ชื่อพ้อง	<i>Sandoricum indicum</i> Cav.
ชื่อสามัญ	Sentul, Santol, Red sentol, Yellow sentol.
ชื่อพื้นเมืองอื่น	มะต๋อง (ภาคเหนือ , อุดรธานี) ; มะตั้น (ภาคเหนือ) ; กระท้อน (ภาคกลาง) ; เตียน, ล่อน, สะท้อน (ภาคใต้); สตียา, สะตุ (มลายู-นราธิวาส) ; สะโต (มลายู-ปัตตานี)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น (T) ขนาดใหญ่ ลำต้นตั้งตรง สีนํ้าตาล แตกกิ่งสาขามากมาย

ใบ เป็นใบประกอบ มีใบย่อย 3 ใบ ลักษณะใบรีรูปขอบขนาน ปลายใบและโคนใบมน ขอบใบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย เส้นแขนงใบมองเห็นได้ชัดเจน ใบมีสีเขียว เมื่อแก่จะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลแดง

ดอก ออกดอกเป็นช่อ ดอกเล็กๆ สีเหลืองอ่อน ตามซอกใบ

ผล ลักษณะทรงกลม เมื่ออ่อนจะมีสีเขียว จะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองทองเมื่อแก่ เปลือกหนา เมล็ดภายในจะมีเนื้อสีขาวห่อหุ้ม

นิเวศวิทยา

เกิดตามป่าในเขตร้อนทั่วไป มักปลูกเป็นไม้ประดับในครัวเรือน หรือปลูกเป็นพืชสวน

การปลูกและขยายพันธุ์

เจริญเติบโตได้ดีในที่ที่มีอากาศร้อนชื้นหรือในที่ที่มีอากาศอบอุ่น ขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด และปักชำกิ่งตอน

ประโยชน์ทางยา

รสและสรรพคุณในตำรายา

เปลือกต้น รสเปรี้ยวฝาดเย็น รักษาโรคผิวหนัง

เปลือกลูก รสเปรี้ยวฝาดเย็น เป็นยาสมานแผล

ใบ รสเปรี้ยวฝาดเย็น เป็นยาขับเหงื่อ ต้มเอาน้ำอาบแก้ไข้

ราก รสเปรี้ยวฝาดเย็น แก้ท้องร่วง แก้บิดมูกเลือด ดับพิษร้อน ถอนพิษไข้ แก้ไข้รากสาด

วิธีและปริมาณที่ใช้

1. แก้ไข้ และขับเหงื่อ โดยใช้ใบสด 15-25 ใบ ต้มในน้ำสะอาด แล้วเอาน้ำอาบเป็นประจำ

2. แก้ท้องร่วง แก้บิดมูกเลือด ดับพิษร้อนถอนพิษไข้ โดยใช้รากสด 50 กรัม ล้างน้ำให้สะอาด สับเป็นชิ้น ต้มในน้ำสะอาด 500 ซีซี แล้วกรองเอาน้ำดื่ม

8. กระทุงหมาบ้า

ชื่อวงศ์

ASCLEPIADACEAE

ชื่อวิทยาศาสตร์

Dregea volubilis (L.f.) Hook.f.

ชื่อสามัญ

-

ชื่อพื้นเมืองอื่น

เครือเขาคลอน, ง่วนหนู, เครือเถาหนู, ฮ้วนหนู (ภาคเหนือ) ; กระทุงหมาบ้า, กระทุงหมาบ้า, คันซุน, สุนัขบ้า (ภาคกลาง)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เถา (C) เนื้อแข็ง มียางขาว ลำต้นเป็นเถากลมเปลือกสีน้ำตาลอ่อน กิ่งอ่อนและใบมีขนสั้นๆ ประปรายหรือเกลี้ยง พาดพันไปตามต้นไม้ใหญ่หรือรั้ว ลำต้นแก่จะมีรอยแตกและมีจุดสีขาวอยู่ที่ผิวของลำต้น

ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเป็นคู่ตรงข้ามกัน ลักษณะใบรูปไข่หรือหอก ขาวหยาบตัด กว้าง 5-8 ซม. ยาวประมาณ 8-15 ซม. ปลายใบแหลมเป็นติ่ง ขอบใบเรียบ โคนใบตัด กลมหรือเว้า เนื้อใบหนา แผ่นใบสีเขียวอ่อนท้องใบสีเขียวเข้ม เส้นกลางใบมองเห็นชัดเจน ก้านใบยาว 3-5 ซม.

ดอก ออกดอกสีเขียวอ่อนอมเหลือง ออกเป็นช่อแบบช่อซี่ร่มตามซอกใบ แต่ละช่อมีดอกจำนวนมาก ก้านช่อยาว ก้านดอกยาวเรียวเล็ก

กลีบรองกลีบดอก 5 กลีบ รูปไข่แกมขอบขนาน กลีบดอก 5 กลีบ ติดกันเป็นท่อที่โคน เวลาบานกลีบดอกจะกางออก ปลายแยกเป็นกลีบรูปสามเหลี่ยม เล็กเกสร 5 กลีบ กางออกมุมด้านในแหลมและติดกับฐานเกสรตัวผู้

ผล เป็นฝักคู่หรือเดี่ยว ลักษณะรูปหอกปลายตัดสีเขียวอ่อน และมีจุดตามผิวของฝัก ออกตรงข้ามกัน โคนฝักป่อง ปลายเรียว เปลือกฝักมีสีเหลือง ข้างในฝักมีเมล็ด

เมล็ด เมล็ดมันเป็นเงา ลักษณะรูปรีกว้างหรือรูปไข่ มีปีกและมีพูสีขาวยาว 1.2 ซม.

นิเวศวิทยา

พบกระจายพันธุ์ตั้งแต่อินเดียไปจนถึงจีนตอนใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในประเทศไทยพบขึ้นทั่วทุกภาค ตามป่าดงดิบแล้ง ป่าละเมาะ ตามสวนป่าที่ลุ่มหรือริมน้ำตามชายป่า นิยมปลูกตามบริเวณบ้าน ริมรั้ว

การปลูกและขยายพันธุ์

เป็นไม้ที่มักขึ้นตามบริเวณที่มีความชื้นปานกลาง ทนแล้งได้ดี เจริญเติบโตได้ดีในดินร่วนซุย ขยายพันธุ์ด้วยการตัดเถาแก่หรือลำต้นมาปักชำในดินเพาะชำ และควรทำไม้ค้ำให้เลื้อย

ประโยชน์ทางยา

รสและสรรพคุณในตำรายา

ราก ทำให้อาเจียน กระทุ้งพิษ
ดับพิษร้อน ถอนพิษไข้ พิษฝี แก้ปัสสาวะ
พิการ แก้น้ำดีกำเริบ ช่วยให้นอนหลับ

รากและลำต้นอ่อน รสเย็นขม ทำให้อาเจียน

เถา รสเย็นขม ขับปัสสาวะ เป็นยาเย็น

ทั้งต้น รสเย็นขม แก้หวัด แก้โรคตา ทำให้จาม แก้งูกัด

เปลือกต้น รสเย็นขม เป็นยาแก้ไข้ แก้ปากเปื่อย แก้พิษสุนัขบ้า

ผล รสเย็นขม เป็นยารักษาโรคของสัตว์

ดอก รสเย็นขม เป็นยาล้างพิษ แก้พิษตกค้าง

ใบ รสเย็นขม แก้น้ำร้อนลวก แก้ฝี แก้บวม แก้บ่มฝี

วิธีและปริมาณที่ใช้

1. รักษาโรคนี้ว์ ปัสสาวะออกเป็นหนอง โดยใช้เปลือกต้นทองกวาว
เปลือกต้นจำปี เปลือกดอกแก้ว รากหญ้าขัดมอนใบมน และรากกระทุ้ง
หมาบ้า อย่างละเท่ากัน ตัดเป็นท่อนใส่หม้อดินเติมน้ำสะอาด 3 ส่วน ต้ม
และเคี่ยวให้เหลือน้ำเพียง 1 ส่วน กรองเอาน้ำดื่มครั้งละ 1 แก้ว (250 ซีซี)
วันละ 3 เวลา หลังอาหาร อาการจะดีขึ้น

2. แก้ไข้ตัวร้อนในเด็ก โดยใช้เปลือกต้นกระทุ้งหมาบ้า รากผักหวาน
บ้านและนมผา อย่างละเท่ากันผสมในน้ำ แช่ไว้ประมาณ $\frac{1}{2}$ -1 ชั่วโมง
แล้วกรองเอาน้ำดื่ม

9. กระบือเจ็ดตัว

ชื่อวงศ์	EUPHORBIACEAE
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Excoecaria cochinchinensis</i> Lour. var. <i>cochinchinensis</i>
ชื่อพ้อง	<i>Excoecaria bicolor</i> (Hassk.) Zoll. ex Hassk.
ชื่อสามัญ	-
ชื่อพื้นเมืองอื่น	กระบือเจ็ดตัว, กำลังกระบือ, ลั่นกระบือ (ภาคกลาง) ; กะเปือ (ราชบุรี) ; ใบทองแดง (จันทบุรี)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่ม (ExS) สูงประมาณ 70-150 ซม. ทุกส่วนมียางขาวเหมือนน้ำนม กิ่งเรียวเล็ก เปลือกสีแดงอมม่วง

ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเป็นคู่ตรงข้ามกันหรือเรียงสลับ ลักษณะใบรูปขอบขนานหรือขอบขนานแกมไข่กลับ โคนใบแหลม ปลายใบแหลมเป็นติ่งสั้นๆ ขอบใบหยักห่างๆ เส้นใบ 12-13 คู่ ใบอ่อนสีแดงผิวเป็นมัน ใบแก่ด้านบนสีเขียว ด้านล่างสีแดงอมม่วง ก้านใบยาว 0.5-1 ซม. หูใบเป็นรูปหอก ปลายแหลม

ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบและที่ยอด มีทั้งดอกเพศผู้ ดอกเพศเมีย และดอกสมบูรณ์เพศ อาจอยู่บนต้นเดียวกันหรือต่างต้นกันก็ได้ ดอกเพศผู้และดอกสมบูรณ์เพศช่อยาวประมาณ 2 ซม. ใบประดับรูปสามเหลี่ยม ปลายเรียวแหลม กลีบรองกลีบดอก 3 กลีบ รูปยาวแคบ ปลายแหลม ดอกเพศเมีย กลม มักจะออกทีละ 3 ดอก ใบประดับเหมือนดอกเพศผู้ ก้านดอกสั้นมาก กลีบรองกลีบดอก 3 กลีบ รูปไข่ปลายแหลม ขอบหยัก เล็กน้อย ดอกมีสีเหลืองอมเขียวขนาดเล็ก ออกดอกตลอดปี

ผล เป็นชนิดแก่แล้วแห้ง รูปร่างค่อนข้างกลม ไม่มีเนื้อ มี 3 พู เมื่อแก่แตกเป็น 3 ส่วน

เมล็ด ลักษณะกลม มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 4 ม.ม.

นิเวศวิทยา

เป็นไม้ในเขตร้อน มีถิ่นกำเนิดแถบอินโดจีน นิยมปลูกทั่วไปเพื่อเป็นไม้ประดับ

การปลูกและขยายพันธุ์

สามารถเจริญเติบโตได้ดีในดินร่วนทั่วๆ ไป ขยายพันธุ์ด้วยการปักชำกิ่ง หรือ การตอนกิ่ง

ประโยชน์ทางยา

รสและสรรพคุณในตำรายา

ลำต้น รสร้อนเผื่อนเย็น ยางจาก
ลำต้นเป็นพิษมาก ใช้ในการเบื่อปลา

ใบ รสร้อนเผื่อนเย็น เนื่องจาก
ท้องใบมีสีแดง จึงเชื่อกันว่าสามารถ
ใช้รักษาโรคที่เกี่ยวกับความผิดปกติของ
ระบบโลหิตบางชนิด ชาวชาวใต้ใบโพลก
เป็นยาพอกห้ามเลือด ตำรายาแพทย์
แผนไทยนำใบโพลกผสมกับสุรา กลั่นคั้น
เอาน้ำดื่มแก้สันนิบาตหน้าเพลิง ยา

ขับเลือดเสียและขับน้ำคาวปลาในสตรีหลังคลอดบุตร แก้อักเสบบริเวณ
ปากมดลูก

วิธีและปริมาณที่ใช้

1. ขับน้ำคาวปลาหลังคลอด ขับเลือดเน่า โดยใช้ใบสด 10-15 ใบ
ล้างน้ำให้สะอาด โขลกให้ละเอียด ผสมกับเหล้าโรงเล็กน้อย คั้นเอาน้ำ
ค่อยๆ จิบ เข้า-เย็น

ข้อควรทราบ

- ไม่ควรใช้ในสตรีที่มีครรภ์ เพราะถ้าใช้ในปริมาณที่มาก อาจจะ
ทำให้แท้งได้
- ใบสดตำกระป๋องเจ็ดตัวสามารถนำไปใช้ประโยชน์ทำเป็นดอกไม้
ประดิษฐ์ได้อีกด้วย เพราะมีสีแดงสดใส